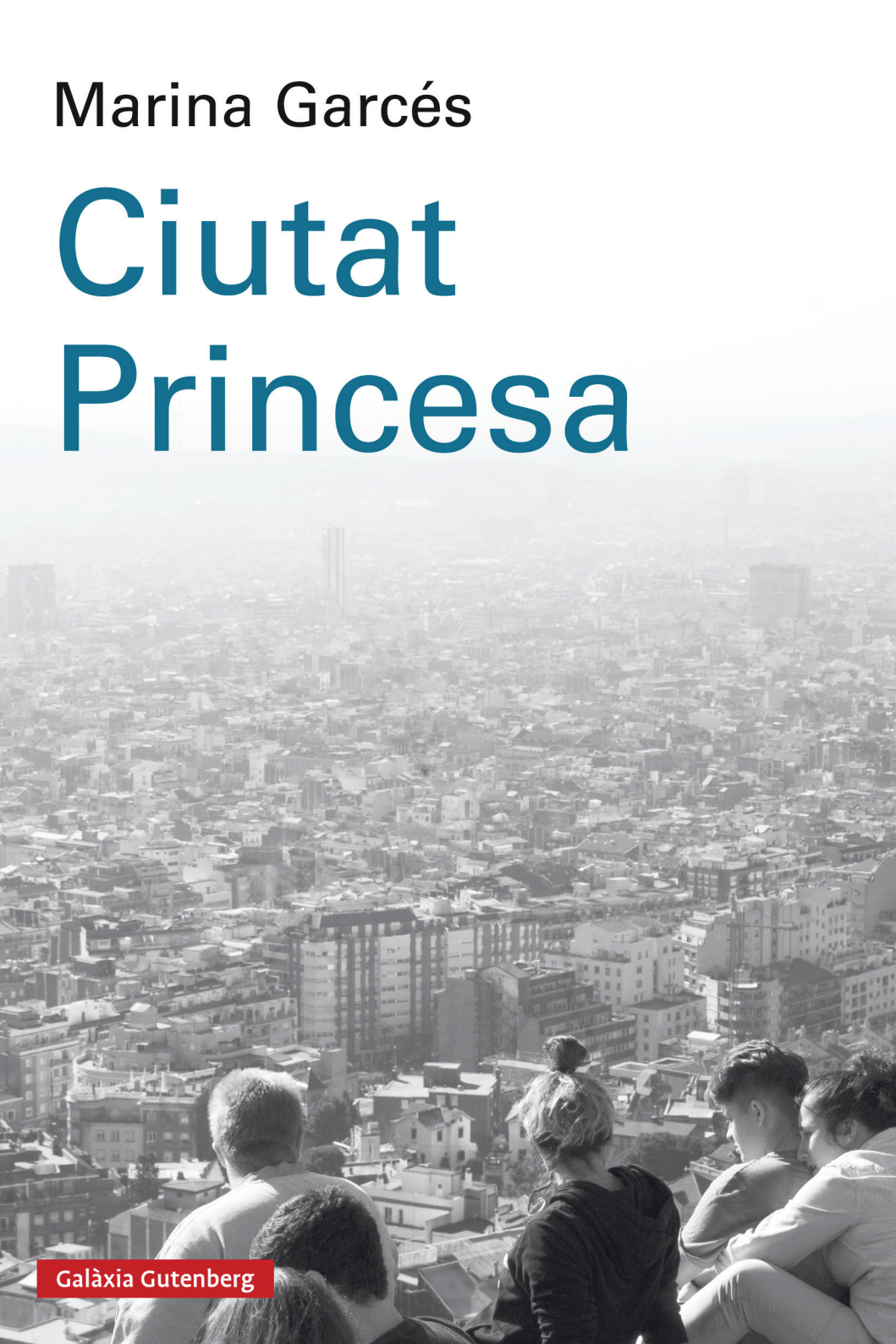
Marina Garcés

Ciutat Princesa

Galàxia Gutenberg

Marina Garcés

Ciutat Princesa

Galàxia Gutenberg

També disponible en eBook

Publicat per:
Galaxia Gutenberg, S.L.
Av. Diagonal, 361, 2n 1a
08037 Barcelona
info@galaxiagutenberg.com
www.galaxiagutenberg.com

Primera edició: abril del 2018

© Marina Garcés, 2018
© Galaxia Gutenberg, S.L., 2018

Preimpressió: Maria Garcia
Impressió i enquadernació: Sagrafic
Dipòsit legal: B. 6048-2018
ISBN: 978-84-17088-88-0

Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només es pot realitzar amb l'autorització dels seus titulars, apart les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si necessiteu fotocopiar o escanejar fragments d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 45)

A totes les amigues i amics,
escola política,
escola d'agraïment

Índex

Pròleg. Aprendre de les lluites que no hem guanyat 11

I
POSAR EL COS

Un *nosaltres* sense nom 19
Obrir una porta 23
El consens és la censura 31
Desclassificats 37
Geografies estretes 43
Els afores de la filosofia 51
Un món sol 57
Una globalització de barri 63
Les ciutats al món 69
Cosmopolitisme dels pobres 73
Un crit de fàstic contra la misèria quotidiana 79
Espais de vida 87

II
PRENDRE LA PARAULA

El món no espera 93
Pensar junts 99
El pes del compromís 107
Insurrecció i institució 113
La capital del món 119
Entrar i sortir 127
Afectats 133

Crisi de paraules 139
En nom propi 145
La fi del consens 151

III
NÉIXER AL MÓN

No hi ha còmplices 165
Ciutat dolguda 171
Assassinat en temps real 179
Trinxera i frontera 185
Gosa poder 193
Enfadar-se seriosament 201
Elles i nosaltres 209
Banderes *Made in China* 215
Sempre nostres 223
Records de futur 233

Epíleg. Ciutat retrobada 239

PRÒLEG

Aprendre de les lluites que no hem guanyat

Encara no hem nascut,
encara no hi ha món

ARTAUD

No sé fins a quin punt hem lluitat realment. Tampoc sé fins a quin punt hem perdut del tot. Sí que sé que les idees i les formes de vida en què crec no triomfen, però tampoc estan perdudes. La generació dels setanta volia assaltar el cel i es va cremar les ales. Els que vam venir després vam créixer entre les seves cendres i vam veure com s'apaivagaven els focs dels seus anhels i dels seus ideals. Alguns van pactar amb el sistema de partits, amb el conformisme privat, amb l'oportunisme econòmic i mediàtic. Altres es van refugiar en exilis interiors de molts tipus. N'hi va haver que van abraçar la destrucció o l'autodestrucció. I només alguns, pocs, van seguir alimentant les brases del pensament i del compromís radicals.

Els qui vam polititzar-nos a finals dels anys noranta no miràvem el cel si no era per descansar una estona. Les nostres passes i els nostres ulls es van dirigir cap al món, cap aquest món, que ja amenaçava amb símptomes clars de devastació: humana, natural, econòmica, política... La globalització només brillava, com un llum encès una nit de Nadal, si es mirava de lluny. Viscut de prop, el món global estava ple de foscors, de malestars, de guerres no declarades, de fronteres emmascarades, de violències privatitzades. Amb els zapatistes, vam aprendre a dir que volíem crear molts mons en aquest món, amb els okupes vam aprendre a obrir espais de vida als nostres pobles i ciutats, amb l'antiglobalització vam posar paraules i colors a un altre món possible, amb el moviment contra la guerra vam recordar que, com sempre, els morts els posem nosaltres mentre les guerres segueixen sent seves, i amb el 15M vam inventar l'expressió més simple de la radicalitat democràtica: «No ens representen». Entremig de tots aquests grans moviments, vam

llegir autors nous i antics, vam recuperar la memòria resistent de la Transició espanyola no explicada, vam reaprendre pràctiques de cooperativisme, suport mutu i autoorganització que els anys vuitanta semblaven haver desterrat per sempre, va arribar internet i hi vam teixir noves relacions, autònomes i autoorganitzades. Apreníem dels *hackers* i de les lluites per la cultura lliure. Reinventàvem el feminisme. Descobríem els barris com a llocs d'implicació, Europa com a problema, per a nosaltres i per als qui desitgen arribar-hi des de la misèria del món, i la globalització com un destí molt poc comú. Vam experimentar molt, ens inventàvem paraules i pràctiques cada dia. Atacàvem la ciutat-empresa i les catedrals del consum, i vam convertir l'acció directa en un art de carrer, alhora que apreníem a tenir cura dels nostres cossos, les nostres vides, els ecosistemes naturals i culturals maltractats.

Escric aquest pròleg una tarda d'hivern del 2018. El darrer trimestre, viscut des de Catalunya, sembla haver durat segles i alhora ha estat com un llamp que ha incendiat la història. Fa temps que el temps s'ha desbocat. I amb ell el món, present i futur, sembla entregat a una cursa boja i cada cop més violenta que no sabem si apunta enlloc. O sí: a un futur que només sabem tenyir de negre. Condició pòstuma, n'he dit en algun escrit: la destrucció com a condició generalitzada i el privilegi com un refugi temporal dels seus efectes. *«Dormíem, despertem»,* va dir el 15M. Però, on hem despertat? No deixo de preguntar-m'ho. Fa dècades que Occident desperta del bell somni del progrés, a cop de guerres, de devastació ecològica, de nous despotismes i de creixents desigualtats. Darrerament, molta gent ha vist trencats els seus somnis particulars de confort i benestar, per humils que fossin. Les crisis polítiques, econòmiques i de civilització se superposen. I amb elles, els anhels de transformació del món cap a societats més vivibles i més justes es converteixen en campanyes urgents de reparació de danys cada cop més irreversibles. Els revolucionaris es transformen en infermers del món i els guerrillers de l'impossible en socorristes desesperats. El més fàcil és rendir-se al catastrofisme o protegir-se en el particularisme. Però, on som? Podem dibuixar els mapes que, des de l'espai i el temps, ens donin les coordenades del nostre ara i aquí? D'aquestes preguntes han sorgit els fils d'aquest escrit que he necessitat teixir, al llarg dels darrers tres anys, com una malla per no caure, com una liana per seguir avançant d'arbre en arbre, sense acabar de veure el bosc.

Quan ens perdem, hi ha dues maneres de mirar de saber on som: buscar un punt alt per tenir una visió general, o repassar mentalment el

camí recorregut per donar sentit al que ens envolta. Acostumada a conceptualitzar, aquesta vegada he sentit la necessitat d'explorar la segona opció: revisitar el viscut per intentar recollir-ne el sentit. Per això aquest llibre és un conjunt d'històries i de vivències que van trenant un pensament en curs. Comencen un dia molt concret: el 28 d'octubre del 1996, durant el desallotjament del Cinema Princesa de Barcelona. I, sense haver-ho previst en el plantejament inicial, acaba un altre dia molt concret: l'1 d'octubre del 2017 als carrers de la mateixa ciutat, amb la celebració i repressió del referèndum d'autodeterminació. Més que esdeveniments històrics, són dos punts d'inflexió que obren de manera inesperada la possibilitat d'elaborar un sentit no previst del *nosaltres*. Un *nosaltres* sense nom fet de tots els nostres noms. Els fils que van de l'un a l'altre no tracen una història lineal, sinó una malla de vint-i-un anys de vida compartida i apresa en col·lectiu. Hi ha moltes coses de les quals no parlo, evidentment. No és perquè no els doni importància sinó perquè no les he viscudes directament.

El que presento aquí no és un document històric ni una investigació periodística. Hi haurà molta gent que ho pugui fer molt millor que no pas jo. És una relat en primera persona que serveix per anar desplegant una reflexió. No hi ha veu en *off,* doncs, ni una narradora omniscient, sinó una veu que és alhora un singular i un plural: el singular irreductible de qui viu i pensa cada un dels moments i situacions que es recullen i el plural del *nosaltres* que en cada cas els dóna sentit. No són tampoc unes memòries personals, encara que sí que s'assumeix la dimensió personal de tota experiència política. El fil conductor és l'aprenentatge: què hem après? En l'aprenentatge es troben la política com a transformació, el saber com a descobriment i la relació amb els altres com a compromís. I en l'aprenentatge es troben, també, el *jo* i el *nosaltres*. Sempre és algú qui aprèn. I sempre és amb altres com aprenem.

Des del punt de vista dels aprenentatges, el present no és l'actualitat ni el passat està tancat. El present és el veritable temps històric on trobem el que hem esdevingut, tot el que no ha arribat a ser i les potencialitats que desmenteixen l'obvietat del que hi ha. Així és com abordo aquests anys de vida viscuda. No m'inspiren l'èpica ni la nostàlgia. Només la necessitat de renovar, un cop més, el compromís amb el present i, en concret, amb la meva ciutat. Per fer-ho, cal entendre moltes coses i cal agrair-ne moltes més. Aquest és un llibre de compromís des de l'agraïment.

La vida m'ha donat amics i amigues, en tots els sentits inesgotables que tenen aquestes paraules. Sense ells, sense elles, no sé si hauria tingut món. Potser hauria tingut una vida privada més o menys confortable, una vida laboral més o menys reeixida, una vida cultural més o menys rica. Qui sap. O cap d'aquestes coses. Però la relació amb el món me l'han donada els amics. No hi ha una categoria separada de l'amistat que la retalli de l'amor i del parentesc. Amics i amigues ho són tots aquells amb qui es comparteix la complicitat d'aprendre a viure junts. D'això va aquest llibre, també, i per això els està dedicat a tots ells i a totes elles, a tots nosaltres. Alguns hi han sigut, costat a costat, des del primer dia fins l'últim, com el Santi, a qui vull agrair tanta vida. Altres han entrat i han sortit, ens hem acompanyat en trajectes i en intensitats diverses. Com aquelles estrelles de Nietzsche que fan constel·lacions que s'esborren quan arriba el dia. Altres, pocs per sort, han marxat per sempre. Un record especial per a la meva mare, que ja fa quinze anys que ens va deixar el món a les nostres mans, i per en Carles Capdevila, amb qui encara compto per a tots els projectes possibles. Al llibre hi surten pocs noms, només aquells que són públics en la situació a la qual m'estic referint, ja sigui perquè són autors explícits d'un text o perquè hi intervenen de manera coneguda. La resta no els fet he servir per respecte a la vida i a les històries de cadascú. Aquesta és la meva vivència d'uns fets i no he volgut apropiar-me el punt de vista de ningú.

Parlar d'aprenentatges és parlar de naixements, d'arribades, del que està sent. No crec en els mites de l'origen. No hi ha un primer dia de res, tot inici és un reprendre i el que neix és nou en la mesura que en transformem el sentit. Sempre estem arribant al món, perquè mai no hi som del tot. I si ens continuem esforçant a fer-lo nostre i compartir-lo, a fer món comú, penso que és perquè altres ho han fet abans que nosaltres. Sempre estem recollint algun pensament, alguna lluita, algun afecte, alguna idea que ha quedat per continuar. És l'inacabat com a forma d'un compromís que recull i continua, reprèn i desvia les vides i les lluites anteriors, presents i, si podem dir-ho així, futures. Costa parlar de futur. Però podem dir que ens volem tornar a despertar demà. És un desig humà, íntim i polític, per al qual necessitem eines i esforç, però també tendresa i desig. Les eines, l'esforç, la tendresa i el desig han pres la forma en aquest llibre d'una escriptura temptativa que no busca conclusions sinó relacions. No hi ha receptes, sinó reptes compartits. I no hi ha una sola història, sinó una invitació que molta altra gent obri

i expliqui també les seves. Una ciutat és això: el conjunt dissonant de les nostres històries, i així és com parlo de Barcelona, la Ciutat Princesa d'aquest llibre. Crònica de ciutat, doncs, relat d'aprenentatges i assaig de pensament que he escrit sense guió previ i de manera creuada en català i en castellà. És un exercici que no havia fet mai en un text llarg i que ha estat part de l'experiència i de l'aposta política d'aquest llibre: desplegar la doble veu i anar de l'una a l'altra, escriure en català, reescriure en castellà i retraduir altre cop al català. L'experiència ha estat tan bonica que si la vida em dóna l'ocasió d'escriure futurs llibres, em sembla que ja els hauré de fer tots així. Qui sap. De moment, aquest aquí està, com una petita brúixola de butxaca amb la qual trobar camins possibles entre l'impossible i el necessari.

Barcelona, gener del 2018

I

POSAR EL COS

Un *nosaltres* sense nom

Vaig néixer per segona vegada el 28 d'octubre del 1996 a la Via Laietana de Barcelona. Aquell matí la policia havia desallotjat el Cine Princesa, després de set mesos d'okupació. Jo no hi havia entrat mai, al Cine Princesa, ni a cap casa okupada, encara. Però aquell vespre hi vaig ser. Hi vam ser. Un *nosaltres* sense nom es va sentir i es va fer sentir. No sabíem qui érem i encara no ho sabem ben bé. Érem la ciutat que no cabia a l'aparador. La ciutat no s'havia acabat de creure l'èxit olímpic. Barcelona era una ciutat que començava a patir l'especulació i la precarietat, encara impronunciables. I nosaltres érem una gent, només gent, que no es reconeixia en cap sigla, bandera o identitat. En tradicions diverses potser sí. En històries llunyanes i més recents, també. Però la Via Laietana, aquell vespre, va deixar entreveure la possibilitat de prendre una posició que desbordava els marcs establerts i els llocs previstos. Només teníem el cos. Havíem posat el cos, sense saber per qui ni per què. «Que nos quiten lo bailao», havien deixat pintat dins del Princesa. La realitat s'havia esberlat i una força centrífuga gairebé ens va fer assaltar la comissaria de la Via Laietana. Recordo com flotaven els cossos, amunt i avall, sense direcció. Recordo una abraçada que hauria de convertir-se més endavant en l'abraçada d'un company de vida. Recordo una pregunta, «¿tienes cita?», que no vaig entendre, però que em va transmetre complicitat. No portàvem mòbils i aquesta pregunta volia dir que alguna gent m'esperava al final de la mani, per saber que tots estàvem bé. Qui érem tots? Per què jo? Quan escric aquestes línies han passat més de vint anys des d'aquell dia. Alguns dels que hi eren són ara polítics de renom. Altres s'han perdut en l'anonimat. Alguns mantenim vincles estranys, intermitents però fidels. Malgrat les trajectòries personals, la veritat és que no sé què hem esdevingut, què se n'ha fet, de *nosaltres*.

Néixer no és començar res nou. Néixer és un desplaçament irreversible. Arribar al món, sortir dels espais coneguts, posar-se al marge i alterar el punt de vista, sortir per tornar a entrar. Cada un d'aquests

moviments interromp la circulació, saboteja el que estava previst i obre una dimensió impensada. Això és un naixement. Res no surt del nores, com vaig aprendre al meu primer curs de filosofia. Però hi ha esdeveniments que fan que res no torni a ser igual.

«Siguem tots okupes. Afanyem-nos. Hi ha infinites cases per okupar. Hi ha infinits mons per obrir». Així acabava un manifest que va sortir poc després del desallotjament del Cine Princesa, un text anònim, com molts dels que es feien en aquell moment, escrit per l'entorn que aquell vespre m'havia inclòs a la seva «cita» de després de la manifestació. Amb aquelles paraules l'okupació va deixar de ser, almenys per algun temps, una tribu urbana o un moviment. Es va convertir en un gest radical compartit per molta gent i per molts mons. L'okupació, es visqués o no directament, va passar a ser el gest d'obrir espais de vida en una ciutat que s'estava tornant invivible. Aparador, supermercat, presó... encara no ens podíem imaginar el que havia d'arribar, en què es convertiria la ciutat sota la pressió del turisme, sota el control de la normativa cívica, sota la repressió de la Llei Mordassa i sota la destrucció de la crisi. Però ja aleshores era una ciutat on costava cada cop més respirar. Obrir espais de vida va ser la consigna i la pragmàtica de les okupacions, dels seus espais, dels barris que transformava i de les accions i manifestacions que provocava.

Al grup d'afinitat que jo vaig començar a freqüentar cada setmana, parlàvem de «posar el cos». No era terminologia tècnica, com ara que totes les ciències socials s'han incorporat al que en diuen el «gir corporal», i que ha vingut després del «gir lingüístic». Era una expressió intuïtiva que assenyalava una posició on, precisament, teoria i pràctica no es podien separar. Posar el cos volia dir que només es pot pensar actuant i que només es pot actuar pensant. És a dir, que pensament i acció es transformen i s'empenyen l'un a l'altra i que no ens valia, doncs, la separació entre intel·lectuals i militants, entre grups d'acció i grups de reflexió, entre acadèmia i moviments socials. Posar el cos volia dir, també, exposar-se. Arriscar no només vorejant o traspassant els límits de la legalitat, sinó també de la pròpia vulnerabilitat. En un món d'espectadors, clients i consumidors, la vida només podia tornar a ser nostra posant el cos en comú, fent coses junts, compartint l'espai i el temps. Okupar, en aquest sentit, se'ns oferia com un gest que s'alçava contra la privatització de l'existència, de l'existència de cada un de nosaltres, atacant el cor de la propietat privada. És a dir: de l'especulació amb els espais buits de la ciutat i la seva planificació capitalista.

Amb els anys, «posar el cos» ha estat la idea que ha guiat també el meu pensament i la meva escriptura filosòfica. L'aprenentatge d'aquells anys em va ensenyar a llegir i a escriure d'una altra manera i a entendre que la teoria no representa el món, sinó que és una eina per desplaçar-nos i per aprendre a percebre'l d'una altra manera. Els conceptes no capturen sentits sinó que són claus que obren camins, els camins de l'impensat. Però per a això cal deixar-se caure, cal entrar en el món i trobar la porta que no s'espera. Tota teoria és la d'un cos involucrat en la realitat que viu i que percep, que l'afecta i que el concerneix. Per això, tota teoria és parcial. Contra aquesta insuficiència inevitable, hem inventat punts de vista superiors: la mirada de Déu, l'eternitat de les idees, el punt de fuga del futur utòpic... Són perspectives que falsegen i violenten la realitat perquè pretenen posar-nos fora d'ella, allà on no ens pot tocar, allà on no ens pot afectar, allà on pensem que la podem dominar. D'aquí la perillosa proximitat de la teoria i dels intel·lectuals cap als poders fàctics. Aprenent a posar el cos, vaig aprendre a sortir de l'esfera de la representació per entrar en l'espai del compromís. L'esfera de la representació funciona sobre la base del reconeixement i, per tant, de la identitat. L'espai del compromís, en canvi, només depèn de la nostra capacitat d'afectar i deixar-nos afectar sense trencar-nos pel camí.

Mentre feia aquests aprenentatges col·lectius, al carrer i als centres socials okupats, vaig començar, en solitari, el meu primer treball filosòfic llarg, la tesi doctoral. Més concretament, el curs 1996-1997 em vaig matricular al que aleshores eren els cursos de doctorat i vaig inscriure el meu primer projecte, encara sense forma, però sí amb un títol que hauria de sobreviure i que m'ha acompanyat sempre: *En las prisiones de lo posible*. Hi abordava un problema, que em cremava en aquell moment la pell i la consciència: com podem entendre una realitat feta de possibles i que alhora no podem canviar? Aquesta paradoxa era, precisament, la que presentava el capitalisme global: un món fet de possibles al qual no hi havia alternativa. Un món, per tant, en el qual estàvem condemnats a escollir sense poder-lo transformar. A mig camí d'aquest treball filosòfic, l'any 1999 el moviment antiglobalització va llançar al món una consigna: «Un altre món és possible». Quin sentit podia tenir aquest «possible», en un món que havia planetaritzat les condicions de vida del capitalisme i que, per tant, no deixava res fora? A l'esquerda que s'havia obert a la Via Laietana aquella tarda d'octubre del 1996, havíem començat a explorar-ho.